

Merkwaardig gedrag van de Bergeend

Wederom mocht ik uit Denemarken een interessant artikel ontvangen over het merkwaardig gedrag van de Bergeenden (*Tadorna tadorna*) ten opzichte van hun jongen. Dit artikel is geschreven door de Deense ornitholoog Kaj Robert Svendsen in de Deense krant 'Berlingske Tidende' en vertaald door onze gastheer de heer van Andel om het ook leesbaar te maken voor de Hollandse vogelmensen.

Vogeljongen worden naar de kleuterschool gedreven

Een eigenaardige beschikking van de natuur, die ornithologen onlangs hebben ontdekt, brengt de Bergeenden er toe om hun eigen jongen te verdrijven. Wat is er aan de hand met deze eenden, die als wellicht de meest karakteristieke vogels van de Deense kusten juist nu, begin juli, pas jongen hebben? De ouders zouden een vredig familieleven moeten hebben, maar het tegendeel is waar.

Zodra het ouderpaar met de acht, tien of twaalf jonge eendjes tussen zich in het water liggen, van de fjord of inham, werpen zij zich op de licht-bonte eendjes. Gedurende een heel of half uur jagen zij en pikken en drukken zij ze onder water, zodat de geduldige waarnemer sommige van die 'ouderloze' weg kan zien vluchten. Hier is geen sprake van het alleen maar stoeien met een groepje jonge eendjes, doch wel degelijk van het 'wegjagen'. Dat het niet alleen maar een dwaas ouderpaar is, dat zo uitzonderlijk optreedt en dat dit niet slechts in een enkele zomer gebeurt, is juist vastgesteld door grondige studie van deze eenden. Het schijnt een wonderlijke regeling van de natuur te zijn, dat deze vogels - die behoren tot de mooiste en grootste van onze strandvogels - dikwijls hun jongen verstoten, zelfs als deze misschien slechts een paar dagen oud zijn.

Men kan zich afvragen wat dat voor een eigenaardige aanpassing is, die op die manier de anders heilige ouderplichten dwingt te suspenderen bij deze eenden en vooral, wat er daarna terecht komt van die donzige kleintjes. Ja... die komen in de 'kleuterschool'!

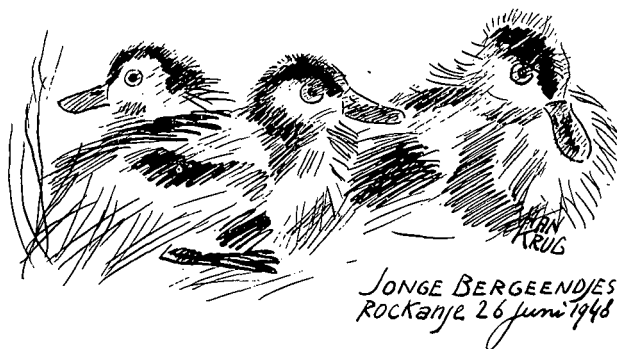
Er staan verzorgers paraat

Het is bij de ornithologen reeds lang bekend, dat er bij die eenden met de roestrode decoratieband over de borst, ... zó mooi, dat zij in het hele noorden totaal beschermd zijn (in Denemarken sedert 1931) iets verdachts moest zijn voor wat betreft de manier waarop ze op hun kroost passen. Velen hebben zich er over verwonderd, dat zij niet zelden groepen van jonge eendjes zagen, soms van een vijftig stuks, dus drie of vier of nog meer nesten, die zich schaarden om een enkel volwassen ouderpaar.

Zelfs als men heeft kunnen begrijpen, dat er aan zo een verlichting der ouderplichten een voordeel verbonden kan zijn - waarop wij zo dadelijk terugkomen - was men geneigd om het bij elkaar komen van die jonge eendjes als iets toevalligs te beschouwen. Maar nu blijkt het, dat ze zich werkelijk in een kleuterschool bevinden en dat het zeker geen toevalligheid is. Eensdeels dwingt de natuur deze eenden zich van hun jongen te ontdoen - en dit met temeer klem naarmate het nest later is uitgebroed, - anderdeels bevinden zich altijd in de buurt enige 'kinderloze' maar in jongen geïnteresseerde, ja, naar adoptie snakkende volwassen vogels, wier broeden om de een of andere reden is misgelopen. Die melden zich dan aan als vrijwillige verzorgers van de ouderloze jongen, die misschien als gevolg van de neiging, opgeroepen door de vervolging, waaraan zij bloot stonden, er toe komen zich bij elkaar aan te sluiten.

Ja, maar waartoe dient die honderd, misschien duizendjarige ontwikkeling van dat systeem van verzorging der jongen in de vogelwereld? Waarmee hebben deze eendenouders het zo druk, dat zij, na het vol zorg uitbroeden der jongen, zich gedragen op een manier, die voor het menselijk oog weezinwekkend brutaal aandoet? Wel zij moeten in de rui en om hun maand-lange hulpeloosheid te overleven, die het ruien hun bezorgt en doordat hun vliegvaardigheid verlamd wordt, moeten zij een plaats vinden waar zowel rust als eten is.

Die vliegtocht daar heen kan zo lang zijn en zo vermoeiend, dat noch het vrouwtje, dat immers zo lang heeft zitten broeden, noch het mannetje, dat even lang wacht dienst heeft gehad, zich op weg kunnen begeven zonder eerst op krachten te zijn gekomen. Dat bereiken ze zeker niet als ze door moeten gaan met hun ouderplichten na te komen en zeer zeker niet als de jongen laat zijn uitgebroed. De pleegouders daarentegen, wier broedsel is mislukt, hebben niet dezelfde behoefte aan herstel, maar kunnen een massa jonge eendjes om zich heen hebben, misschien tot de dag, dat ze moeten vertrekken, die normaal valt in eind juli.

Waar voert overigens die rui-trek die duizenden Deense eenden heen?

Die voert hen evenals tienduizenden uit Noorwegen, Zweden en de Baltische landen, uit Engeland, Frankrijk en Duitsland naar een en hetzelfde adres in het geweldige terrein tussen de zandbanken van het lage water in het binnenste van de Helgolandsbocht.

Hier is de verzamelplaats waarheen Europese, ja zelfs Russische en Noord-Afrikaanse eenden spoedig beginnen toe te stromen van alle kanten om zich te verenigen tot een internationale massa-bijeenkomst met slechts een enkel, maar levensgewichtig punt op het programma: ruien... Onderzoekingen duiden er op, dat in elk geval de Deense deelnemers, evenals de Hollandse en de Engelse, het dikwijls presteren naar huis terug te keren na het ruien om eerst later zich op de najaars-trek te begeven. Alsof ze op een korte visite moeten om hun nieuwe kled te vertonen. Maar, als een enkel paar, om welke reden dan ook, zo vlug zou terugkeren, dat de kleuterschool waarin hun jongen gingen, nog niet uiteen is gegaan, deze dan terug willen brengen onder hun eigen verzorging, dat zou toch niemand willen veronderstellen. Er zijn grenzen...

De jongen worden gedood

Het is voornamelijk de Britse ornitholoog dr. John Hori, die na jarenlang het interessante familieleven dezer eenden te hebben bestudeerd, er niets tegen heeft om de jonge eendjesverzameling 'kleuterschoolkinderen' te noemen. Hij kon zijn ogen bijna niet geloven, toen hij op een vroege julidag een paar jaar geleden voor de eerste keer zag hoe een ouderpaar zijn eigen jongen overviel op een meer waar ook een stuk of tien andere eenden lagen en waar een kleuterschool ontstond. Het mannetje begon plotseling een serie non-stop aanvallen op de acht jongen, die hoogstens zes dagen oud waren. Hij vervolgde ze zonder ophouden, joeg ze in alle richtingen uiteen en beet naar ze, zodat ze zich moesten redden door onder te duiken. En hij nam, wat opvallend was, geen notitie van de andere jongen, alleen van de zijne. Hoe reageerde het vrouwtje? Eerst zwom zij passief er naast rond, maar na een half uur begon zij zich op precies dezelfde manier te gedragen en al gauw bleek zij nog kwaadaardiger dan haar gemaal, waardoor deze werd aangevuurd tot nog hardere aanpak. De mishandelingen duurde drie kwartier. Het zag er meermalen naar uit, dat het vrouwtje op het punt stond dan het ene dan het andere eendje te verdrinken, wanneer zij ze met harde greep van haar snavel dwong te duiken en op hen af vloog zodra ze weer boven kwamen. Een eendje dat zij met haar snavel aan beide vleugels vast hield, drukt zij vijf keer achter elkaar langdurig onder water en een ander van die kleine stakkerts hield zij op dezelfde manier vast, terwijl het mannetje er ijverig naar pikte. Zeven jonge eendjes, misschien gedeeltelijk van hetzelfde nest en gedeeltelijk van andere mishandelde nesten, dreven rondom in het water. Langzamerhand scheen de band tussen jonge en oude eenden te breken en durfde gedurende lange tijd en op zijn hoogst één van de kleintjes zich in hun nabijheid op te houden. Maar wat gebeurde er toen de waarnemer, die zich aan de kant verborgen had, zich plotseling vertoonde? Precies het tegenovergestelde van wat men zou verwachten, aangezien de ouders, net als normale eenden doen als er gevaar opduikt... angstig roepen en laag over de nu bij elkaar dringende eendjes vliegen om de aandacht van de vermeende aanvaller te trachten af te leiden.

Een gespleten zin

Sindsdien is dr. John Hori meermalen getuige geweest van soortgelijke kindervijandige familie-gevechten en van het konflikt, dat blijkbaar in deze situatie heerst in de aanleg van zowel de vaders als van de moeders, tussen de drang om aan te vallen en de drang om te beschermen. Hij heeft een eendenmoeder een uur lang haar jongen zien vervolgen en bijten en onderdompelen, waarna zij met hen het land opvluchtte en zich over hen heenlegde, om ze te beschutten tegen een ijskoude Westenwind.

Hij heeft zelfs een situatie meegemaakt, waarin een eendenpaar eerst hun kroost verdedigde tegen een aanval van een ander ouderpaar, om daarna zelf tot de aanval over te gaan.

De ouders zijn blijkbaar met zichzelf in tweestrijd in de mishandelingsperiode, die zonder uitzondering eindigt in de verdrijving naar de kleuterschool, en hun brutaliteit is te meer merkwaardig, daar de gehechtheid der jonge eendjes de eerste dagen na het uitbroeden zeer sterk schijnt te zijn. De Britse onderzoeker twijfelt er niet aan, dat de banden verbroken moeten worden, omdat voor het hele geslacht is gebleken, dat dit van veel waarde is om te kunnen overleven. En dat het de mogelijkheid van recreatie is (die voor de inleiding van de ruitrek zo levensgewichtig is) die door de wreedheid der ouders moet worden geschapen. Paren die vroeger klaar zijn met broeden, hebben niet zo'n haast om de jongen buiten de deur te zetten, als paren die er laat mee zijn. Men kan zich indenken, dat het zien van vele kleuterschooljongen en misschien ook van bijna reisklare volwassen

vogelgroepen, oorzaak kan zijn van die drang tot mishandelen van de eigen jongen bij de paren, die het meest verlaat zijn.

Op een afstand

De eendenparen zonder jongen, die vermoedelijk in de meeste gevallen de zorg van de kleuterscholen op zich nemen, houden zich bij voorkeur op in die kustgedeelten, waarheen de jonge eendjes dadelijk na het uitbroeden door de ouders gebracht worden: in hopen stro, in takkenbossen, in aardholen en vossenholen en zij kunnen onvermoeibaar zijn in hun ijver om die jonge eendjes te adopteren, zodat nu eens het één, dan weer een ander ouderpaar in het begin hen op een afstand houden om kinderroof te voorkomen. Overigens zijn er misschien niet zelden in de geadopteerde nesten, die soms aangroeien tot groepen van een groteske grootte, de eigen jongen van de adoptieouders. Dat zij 'kinderloos' zijn, is misschien het gevolg daar van, dat zij hun eieren in het nest deponderen van een ander paar, wat bij deze eenden niet zelden voorkomt . . .

Vliegen de ouders dan, al naar gelang zij van hun ouderplichten zijn ontslagen, weg naar andere plaatsen om zich te ontspannen? Neen, zij schijnen - klaarblijkelijk door hun gespletenheid - in hetzelfde water te blijven. Men kan in elk geval de moeders zien, die gemakkelijk te kennen zijn aan de slijtage der borstveren als gevolg van het broeden, die de lokale kleuterschool in het oog houden, op een afstand. Ja, soms kan het lijken of er een soort contact mee is. Of het hun eigen mishandelde en weggeadopteerde jongen zijn waarmee zij, ondanks de breuk met hen, contact zoeken, daar moet men maar naar raden. Maar de gedachte - en het gevoel van berouw waarop deze berust - is mooi.

A. Smit

De neushoorns van de Achterhoek

De geschiedenis begon in juli 1968. Eén der soldaten van de legerplaats Nunspeet, op de hoogte met mijn natuurhistorische belangstelling vertelde, dat in zijn woonplaats in het Achterhoekse vreemdsoortige rupsen bij bosjes waren te vinden. Ze waren wit, pinkdink en -groot en bevonden zich in de afvalhoop van vaders klompenmakerij. Sinds jaar en dag werden deze rupsen door de dorpsjeugd in hun spel betrokken. Ze gebruikten deze als projectiel en gooiden er elkaar mee, vooral omdat ze, zoals hij het zo sappig zei: 'zo lekker bleven plékken!' Niemand, waaronder de meester, wist wat voor dieren het waren.

Daar ik vermoedde, dat de witte rupsen, larven van de Neushoornkever waren, verzocht ik hem, uit te zien naar grote kevers en er enkele van mee te nemen. De eerste verzamel poging was geen succes. Hij bracht een kistje mee, dat ondanks naarstig zoeken in de houtpulp dan ook alleen maar houtpulp inhield. Het had acht kevers moe-

ten bevatten. De verzamelaar, zuurstofgebrek vermoedende, had gedurende de nacht het deksel opengezet!

De volgende gift gebeurde twee weken later. Nu waren het twee monsterlijk grote larven, vetglanzig wit met bruine stippen op de flanken, de achterzijde grijsachtig

Larve van de neushoornkever.